

บทที่ 3

เด็กพิเศษ (Exceptional Children)

เด็กพิเศษ เด็กที่มีความต้องการเป็นพิเศษ หรือเด็กกลุ่มพิเศษ เป็นเด็กที่มีความแตกต่างจากเด็กส่วนใหญ่ตั้งแต่ 1 อย่าง หรือมากกว่า 1 อย่าง ซึ่งควรได้รับการดูแลช่วยเหลือเป็นพิเศษหรือควรได้รับการศึกษาเป็นพิเศษ ดังนั้น เราจึงมักได้ยินคำว่า การศึกษาพิเศษควบคู่ไปกับเด็กพิเศษโดยทั่วไปแล้ว เด็กพิเศษอาจมีความบกพร่องบางอย่าง เช่น ด้านการเห็น การได้ยิน การพูด การเข้าสังคม หรือการเคลื่อนไหว เด็กพิเศษบางกลุ่มอาจเป็นเด็กที่มีความสามารถบางอย่างมากเป็นพิเศษในขณะเดียวกันก็อาจมีความบกพร่องบางอย่างอยู่ในตัว อย่างไรก็ตาม เด็กพิเศษก็ไม่ได้แตกต่างจากเด็กปกติในทุกๆ เรื่อง เด็กพิเศษมีความแตกต่างจากเด็กปกติน้อยจนบางกรณีไม่สามารถแยกความแตกต่างได้หากไม่ตั้งใจสังเกต หรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับเด็กพิเศษ

ประเภทของกลุ่มเด็กพิเศษ

เด็กพิเศษมีความหลากหลายมาก ดังนั้นจึงมีการแบ่งประเภทของเด็กพิเศษเป็นหลายกลุ่มหลายประเภท ในที่นี้ จะแบ่งกลุ่มเด็กพิเศษตามความบกพร่องเป็น 8 ประเภท ได้แก่

1. ความบกพร่องทางด้านสติปัญญา หรือปัญญาอ่อน (Mental Retardation) หรือ MR
2. ความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities) หรือ LD
3. ความบกพร่องทางด้านอารมณ์หรือพฤติกรรม (Emotional or Behavioral Disorders)
4. ความบกพร่องในการติดต่อสื่อสาร (Communication Disorders)
5. ความบกพร่องด้านการได้ยิน (Hearing Impairment)
6. ความบกพร่องด้านการมองเห็น (Visual Impairment)
7. ความบกพร่องด้านร่างกาย (Physical Disabilities)
8. ปัญญาเลิศ (Giftedness)

ความบกพร่องด้านสติปัญญาหรือปัญญาอ่อน (Mental Retardation) MR

สมาคมความบกพร่องทางสติปัญญาของสหรัฐอเมริกา (American Association on Mental Retardation AAMR) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นอาการหรือลักษณะของความสามารถที่มีขีดจำกัด โดยมีลักษณะที่สำคัญ คือ สติปัญญาน้อยกว่าระดับปกติ ความสามารถทางสังคม หรือทักษะในการปรับตัวมีขีดจำกัด 2 อย่าง หรือมากกว่า ความสามารถทาง

สังคม ได้แก่ การติดต่อสื่อสาร การดำเนินชีวิตประจำวัน การดูแลตนเอง การควบคุมจัดการตนเอง
ทักษะทางสังคมต่าง ๆ นอกจากนั้น ความบกพร่องทางสติปัญญานั้นต้องมีอาการก่อนอายุ 18 ปี

การวินิจฉัยความบกพร่องทางสติปัญญานั้น จะต้องได้รับการวินิจฉัยในคุณลักษณะ 2 อย่าง
คือ

1. ความสามารถทางสติปัญญา(Intellectual Functioning or Conceptual Intelligence)
ซึ่งต้องใช้แบบทดสอบวัดสติปัญญา ทำให้ทราบถึงความสามารถในการเรียนรู้ทางวิชาการ

2. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptive Skills) โดยทั่วไปมักวิเคราะห์จากพฤติกรรม
การปรับตัว ซึ่งเป็นความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อม หรือกล่าวได้ว่า ความสามารถในการ
ปรับตัวประกอบด้วย

- ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน
(Practical Intelligence)

- ความสามารถในการเข้าใจความคาดหวังของสังคมและพฤติกรรมของคนอื่นและ
ความสามารถจัดการกับสภาพการณ์ทางสังคมได้ (Social Intelligence)

สมาคมความบกพร่องทางสติปัญญาของสหรัฐอเมริกา ได้จำแนกลักษณะความบกพร่องทาง
สติปัญญาตามการจำแนกของสมาคมจิตเวชอเมริกัน ซึ่งจำแนกเป็น 4 ระดับ

1. ความบกพร่องทางสติปัญญา หรือ อาการปัญญาอ่อนในระดับอ่อน (Mild Mental
Retardation)เป็นความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีระดับไอควิในระหว่าง 52 – 67 เด็กที่มีความ
บกพร่องในระดับนี้มีจำนวนมากที่สุด เป็นระดับความบกพร่องที่สามารถให้การศึกษาได้
ความสามารถทางสติปัญญาของคนกลุ่มนี้เท่ากับระดับสติปัญญาของเด็กปกติอายุประมาณ 8 – 11 ปี
การปรับตัวทางสังคมประมาณเท่ากับเด็กวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม เด็กกลุ่มนี้มักไม่ค่อยมีความคิด
สร้างสรรค์ การคิดจินตนาการและการตัดสินใจเหมือนกับเด็กวัยรุ่นโดยทั่วไป ความบกพร่องทาง
สติปัญญาในระดับนี้มักไม่มีความผิดปกติของพยาธิสภาพทางสมองและไม่มีความผิดปกติของร่างกาย
บุคคลที่มีความบกพร่องในระดับนี้จึงควรได้รับการตรวจวินิจฉัยจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อการวินิจฉัยที่
ถูกต้อง เพราะการได้รับการวินิจฉัยแต่แรกและได้รับการช่วยเหลือได้รับความเข้าใจจากพ่อแม่เป็น
อย่างดี ตลอดจนได้รับการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับบุคคลเหล่านี้โดยเฉพาะ ก็จะทำให้บุคคลกลุ่มนี้
สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถเรียนรู้วิชาการที่ง่าย ๆ และสามารถฝึกทักษะใน
การประกอบอาชีพอย่างได้ บุคคลกลุ่มนี้จะเป็นประชากรที่ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นปัญหาต่อสังคม
และประเทศชาติ

2. ความบกพร่องทางสติปัญญา หรือ อาการปัญญาอ่อนในระดับปานกลาง (Moderate Mental Retardation) เป็นความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีระดับไอคิวอยู่ระหว่าง 36 – 51 ความบกพร่องในระดับนี้เป็นกลุ่มที่สามารถรับการฝึกฝนได้ มีระดับสติปัญญาเท่ากับเด็กอายุ 4 – 7 ปี บางคนสามารถสอนให้อ่านและเขียนได้เล็กน้อย บางคนอาจพูดและออกคำสั่งได้บ้าง ความบกพร่องในระดับนี้มีการเรียนรู้ที่จำกัดมากและเรียนรู้ได้ช้ามาก มีการกระทำที่ค่อนข้างซ้ำและงุ่มง่าม มักทุกข์ทรมานจากสภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์ การบังคับควบคุมกล้ามเนื้อมัดเล็กเป็นไปค่อนข้างลำบาก อย่างไรก็ตามบุคคลกลุ่มนี้มักเป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มง่าย และมีความเป็นมิตรสูง แต่ก็มีบางคนที่อาจก้าวร้าวและไม่เป็นมิตรซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก

การได้รับการวินิจฉัยตั้งแต่แรกๆ และเด็กได้มีโอกาสได้รับการฝึกฝนอย่างเพียงพอจะทำให้บุคคลกลุ่มนี้สามารถช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันได้ และมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับ ช่วยงานพ่อแม่ได้บ้างแม้เพียงเล็กน้อยก็ตาม

3. ความบกพร่องทางสติปัญญา หรืออาการปัญญาอ่อนระดับรุนแรง (Severe Mental Retardation) เป็นความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับรุนแรง มีสติปัญญาอยู่ระหว่าง 20 – 35 เป็นกลุ่มที่มีปัญหาในการสื่อสารอย่างมาก โดยเฉพาะการพูด นอกจากนี้ยังมีความลำบากในการใช้กล้ามเนื้อต่างๆ ทั้งนี้เพราะความบกพร่องในระดับนี้มักพบความพิการเกี่ยวกับประสาทสัมผัสและระบบกล้ามเนื้อต่างๆ ความสามารถในการพัฒนาสุขนิสัยส่วนตัวและทักษะในการช่วยเหลือตนเองมีอยู่ค่อนข้างจำกัดมากจำเป็นต้องมีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตาม ถ้าได้รับการฝึกฝนจากผู้เชี่ยวชาญก็อาจจะประกอบกิจการบางอย่างได้ภายใต้การควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

4. ความบกพร่องทางสติปัญญา หรืออาการปัญญาอ่อนระดับรุนแรงมาก (Profound Mental Retardation) เป็นความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีระดับสติปัญญาดำกว่า 20 ลงไป เป็นบุคคลที่ได้รับการช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่างตลอดชีวิต เพราะไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ได้แม้แต่เรื่องง่ายที่สุดก็ตาม นอกจากนี้บุคคลเหล่านี้ยังมีความพิการทางร่างกาย และความพิการของระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ตาบอด หูหนวก เป็นใบ้ ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องปกติที่มักมีความพิการเหล่านี้ร่วมด้วย อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับนี้มักมีอายุไม่ยืนนัก เนื่องจากสุขภาพร่างกายที่อ่อนแออย่างมาก และมักมีภูมิต้านทานโรคต่ำมาก

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับ 3 – 4 มักสามารถวินิจฉัยตรวจพบได้ตั้งแต่วัยทารก เพราะมักปรากฏความพิการทางด้านร่างกายร่วมอยู่ด้วย การฝึกฝนและพัฒนาการด้านต่างๆ เป็นไปอย่างเชื่องช้ากว่าปกติมาก อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าบุคคลกลุ่มนี้จะด้อยทางสติปัญญา แต่บางคนก็อาจมีความสามารถพิเศษบางด้าน ซึ่งความสามารถนี้ไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิง

นามธรรม เช่น บางคนก็สามารถจำวันนัดหมายตลอดทั้งปีได้ หรือจำหมายเลขทุกตัวที่เห็นในธนบัตรได้ หรือบางคนมีพรสวรรค์ในการเล่นดนตรี หรือมีความสามารถทางศิลปะอย่างมาก เรียกว่า อัจฉริยะในความด้อย (Idiot savant)

ในปี 1992 สมาคมความบกพร่องทางสติปัญญาแห่งอเมริกา ได้เปลี่ยนแปลงการจำแนกใหม่ เพราะการจำแนกของสมาคมจิตเวชอเมริกันใช้เกณฑ์ของแบบทดสอบทางสติปัญญา ส่วนการจำแนกแบบใหม่ใช้เกณฑ์ระดับความต้องการความช่วยเหลือของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การจำแนกใหม่นี้เป็นการจำแนกในขอบข่ายความสามารถทางสังคมหรือทักษะการปรับตัว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา การจำแนกใหม่นี้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ

1. ระดับ Intermittent เป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือไม่มากนัก หมายความว่า กลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือบางช่วง หรือบางสถานการณ์ เช่น การขอความช่วยเหลือให้มึงานทำ การขอความช่วยเหลือในยามเจ็บไข้ได้ป่วยกะทันหัน ฯลฯ ความต้องการความช่วยเหลือนี้อาจมากหรือน้อยก็ได้
2. ระดับ Limited เป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างมากและค่อนข้างต่อเนื่องในบางช่วงเวลา เช่น การฝึกทำงาน หรือการช่วยเหลือในช่วงของการเปลี่ยนแปลงจากวัยเรียนเข้าสู่วัยทำงานหรือวัยผู้ใหญ่ การช่วยเหลือระดับนี้ต้องการผู้ช่วยเหลือจำนวนมาก
3. ระดับ Extensive เป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรืออย่างน้อยในสภาพแวดล้อมบางอย่าง เช่น ในการทำงานหรือการดำเนินชีวิตในบ้าน
4. ระดับ Pervasive เป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างมากและตลอดเวลาและทุกสภาพการณ์ ความช่วยเหลือระดับนี้มักประกอบด้วยคนหลายคน และต้องอาศัยเครื่องมือหลายอย่างที่ มีราคาแพง

ลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักมีปัญหาสำคัญอย่างหนึ่ง นั่นคือ ปัญหาการเรียนรู้ สิ่งที่ทำให้เด็กมีปัญหาในการเรียนรู้ คือ เด็กไม่สามารถมีสมาธิหรือไม่สามารถใส่ใจในสิ่งที่เรียนรู้ได้เป็นเวลายาวนาน หรือในเวลาที่เหมาะสมอย่างเพียงพอ นอกจากนั้นเด็กกลุ่มนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับความจำ เด็กมีข้อจำกัดในการจดจำข้อมูลต่างๆ การที่เด็กมีปัญหาเกี่ยวกับการจำทำให้เด็กประสบกับปัญหา การจัดการกับตนเอง (Self-regulation)

การจัดการกับตนเอง หมายถึง ความสามารถในการจัดการดูแลหรือควบคุมพฤติกรรมของตนเอง บุคคลเหล่านี้มีความยากลำบากมากในการหาวิธีหรือกลยุทธ์ต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา ในขณะที่คนปกติสามารถแก้ปัญหานั้นๆ ได้อย่างง่ายดาย เช่น หากให้คนกลุ่มนี้จำกลุ่มคำกลุ่มหนึ่ง เด็กปกติอาจจะใช้วิธีท่องออกเสียงดังซ้ำๆ เพื่อให้สามารถจำได้ แต่เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะไม่ทราบว่าเขาควรใช้วิธีใดที่จะทำให้เขาจำได้ ลักษณะเหล่านี้เป็นปัญหาใหญ่สำหรับเด็กกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องช่วยให้เด็กสามารถหากกลยุทธ์ต่างๆ มาใช้ในการแก้ไขปัญหา

สำหรับพัฒนาการด้านภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทุกคนมักมีพัฒนาการทางภาษาล่าช้าหรือแปรปรวน เช่น ออกเสียงผิด พัฒนาการทางภาษาที่ล่าช้ามีความสัมพันธ์กับการจัดการดูแลตนเองเพราะกลยุทธ์ในการจัดการดูแลตนเองหลายอย่างจำเป็นต้องมีพื้นฐานทางภาษา

นอกจากนี้ เด็กกลุ่มนี้ยังมีปัญหาด้านสังคมหลายอย่าง เช่น มีปัญหาในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น มีความเข้าใจตนเองในทางลบ เนื่องจากเด็กไม่ทราบว่า จะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนได้อย่างไร และเด็กยังไม่พยายามที่จะสัมพันธ์เด็กอื่นโดยแสดงพฤติกรรมที่ไม่ต้องการสร้างความสัมพันธ์อันเนื่องมาจากเด็กมีสมาธิสั้น

จากลักษณะข้างต้นดังกล่าว เด็กกลุ่มนี้จึงมักขาดแรงจูงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีประสบการณ์ล้มเหลว เด็กจะเรียนรู้ว่าตัวเองไม่มีความสามารถทำให้ไม่มีแรงจูงใจที่จะกระทำการต่างๆ เด็กจะเกิดความเชื่อว่า ตนเองมีความสามารถที่จะควบคุมหรือจัดการสิ่งต่างๆ ได้เพียงเล็กน้อย ดังนั้นเมื่อเด็กเผชิญหน้ากับงานที่ทำหายเด็กจะยอมแพ้อย่างง่ายดาย

ความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities)

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ไม่ได้มีสติปัญญาต่ำกว่าเด็กปกติทั่วไป แต่เป็นเด็กที่มีปัญหาทางวิชาการตั้งแต่ 1 อย่างขึ้นไป เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข ฯลฯ เด็กอาจมีอาการไม่ใส่ใจและไม่มีสมาธิตลอดจนมีอาการอยู่ไม่สุข

คำว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disabilities) เป็นคำที่ Samuel Kirk บัญญัติขึ้นในปี 1960 และในปี 1977 รัฐบาลกลางของอเมริกาได้ให้คำนิยามว่า ความบกพร่องทางการเรียนรู้ หมายถึง อาการบกพร่องหรืออาการแปรปรวนตั้งแต่ 1 หรือมากกว่า 1 ของกระบวนการทางจิตใจที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจ หรือการใช้ภาษา การพูด การเขียน อันมีผลกระทบต่อความสามารถในการฟัง การคิด การเขียน การสะกดคำ หรือการคิดคำนวณ แต่ไม่ใช่เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ที่มีผลมาจากการมองเห็น การได้ยิน ความพิการแขนขา ปัญญาอ่อน ปัญหาทางอารมณ์ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม หรือปัญหาทางเศรษฐกิจ

ลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม

ความบกพร่องทางการเรียนรู้ นั้น เราสามารถพบได้ 2 ประเภท คือ ประเภทแรก เป็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่เราสามารถพบได้ในชั้นเรียนทั่วไป เช่น เด็กบางคนมีปัญหาเกี่ยวกับการอ่าน บางคนมีปัญหาในการเรียนคณิตศาสตร์ บางคนมีปัญหาในการสะกดคำ บางคนอาจมีปัญหาด้านสมาธิ ฯลฯ ประเภทที่ 2 เป็นเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ในลักษณะมีปัญหาบางอย่างแต่บางอย่างไม่มีปัญหา เช่น เด็กบางคนอ่านได้เหนือกว่าชั้นเรียนของตนเอง 2 - 3 ปี แต่ล่าช้าในการเรียนคณิตศาสตร์ 2 - 3 ปี

ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเป็นปัญหาสำคัญของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เพราะถ้าไม่มีปัญหานี้ เด็กกลุ่มนี้คงไม่มี สิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการอย่างแรก คือ

การอ่าน การอ่านเป็นปัญหาสำคัญของเด็กกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มักเชื่อว่า ปัญหาการอ่านมีความสัมพันธ์กับทักษะทางภาษาที่บกพร่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถที่จะเข้าใจกฎการออกเสียงตัวพยัญชนะที่ทำให้ออกเสียงได้ นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานที่แสดงว่าปัญหาในการอ่านมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาในการมองเห็น เช่น มองเห็นตัวอักษรสลับซ้ายขวา

ภาษาเขียน กลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักมีปัญหาเหล่านี้ตั้งแต่ 1 อย่างขึ้นไป เช่น ลายมือ การสะกดคำ และการเขียนความเรียง เด็กทั่วไปอาจมีปัญหาเกี่ยวกับลายมือเขียน แต่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะมีปัญหาเรื่องค่อนข้างรุนแรงกว่าเด็กปกติ บางครั้งอ่านลายมือของเด็กพวกนี้ไม่ออก หรือบางคนก็เขียนหนังสือซ้ำมาก การสะกดคำก็เป็นปัญหาสำคัญเพราะทำให้เกิดปัญหาในการทำความเข้าใจระหว่างเสียงกับพยัญชนะ เด็กที่มีปัญหาด้านลายมือและการสะกดคำก็ทำให้มีปัญหาในการเขียนความเรียง

อิงลิท และคณะ ได้สรุปปัญหาในการเรียนการเขียนความเรียงของเด็กกลุ่มนี้ว่า ประการแรก เด็กกลุ่มนี้จะไม่ทราบว่าจะมุ่งหมายพื้นฐานในการเขียนเป็นเสมือนศิลปะในการสื่อสาร ประการที่สอง เด็กไม่สามารถเขียนเรื่องได้อย่างคล่องแคล่ว เด็กจะเขียนเรื่องและประโยคสั้น ๆ ประการที่สาม เด็กไม่สามารถใช้กลยุทธ์ในการเขียน เช่น การวางแผน การจัดการ การกำหนดโครงเรื่อง การเรียบเรียง

ภาษาพูด เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จำนวนมากที่มีปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจภาษา เช่น หลักภาษาหรือไวยากรณ์ ความหมายของคำ และการผสมคำ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ทางสังคมทำให้ดูเป็นคู่สนทนาที่ไม่ดี เพราะเด็กกลุ่มนี้ไม่มีความสามารถที่จะเริ่มต้นบทสนทนาและไม่ทราบว่าควรโต้ตอบอย่างไร ในการสนทนาปกติผู้สนทนาสามารถแสดงความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย แต่เด็กกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะโต้ตอบอย่างไม่มีเหตุผล

บางครั้งเด็กอาจไม่สามารถโต้ตอบได้ทันทีเพราะไม่ทราบว่าจะเชื่อมโยงเรื่องราวได้อย่างไร เด็กจึงนั่งเงียบ

คณิตศาสตร์ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักมีปัญหาการเรียนคณิตศาสตร์ด้วยการศึกษาศึกษาเด็กมากกว่าพันคน พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์อยู่ที่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 30 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะมีปัญหาเกี่ยวกับการคำนวณ และมีปัญหาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เด็กกลุ่มนี้ที่มีปัญหาในการใช้คำ มักมีความยากลำบากในการเลือกและการประยุกต์ใช้กลยุทธ์ในการแก้ปัญหา มากกว่าปัญหาในการคิดคำนวณที่ผิดพลาด

ปัญหาด้านการรับรู้ เด็กที่มีความบกพร่องด้านการรับรู้มักแสดงอาการเกี่ยวกับการรับรู้ด้านการมองเห็นหรือการได้ยิน ปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่ปัญหาเกี่ยวกับอาการตาบอดหรือหูหนวก แต่เป็นความยากลำบากในการจัดการและการแปลสิ่งที่เห็นและได้ยิน เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ด้านการมองเห็นอาจมีปัญหาในการมองหรือจำรูปร่างสิ่งที่เห็น เช่น เด็กมีแนวโน้มที่จะจำรูปร่างพยัญชนะกลับตำแหน่ง เช่น ถ เป็น ภ เด็กที่มีปัญหาการรับรู้เกี่ยวกับการได้ยินอาจมีปัญหาในการแยกแยะคำที่มีเสียงคล้ายกัน เช่น กับ และ กัด

นอกจากนั้น พ่อแม่และครูยังสังเกตเห็นว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักมีความยากลำบากในการทำกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะทางด้านกล้ามเนื้อ พ่อแม่ของเด็กกลุ่มนี้ให้ข้อสังเกตว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักทำตัวเหมือนกับว่าเขามีเท้าซ้าย 2 ข้าง หัวแม่มือ 10 นิ้ว และเด็กกลุ่มนี้มักมีปัญหาเกี่ยวกับทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและกล้ามเนื้อมัดใหญ่ ทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กเกี่ยวข้องกับการทำงานที่ประสานกันระหว่างการมองเห็นกับระบบกล้ามเนื้อ

ปัญหาด้านความใส่ใจและอาการอยู่ไม่สุข (Disorders of Attention and Hyperactive) เด็กที่มีปัญหาด้านความใส่ใจมักมีอาการวู่วาม โกรธง่ายและอยู่ไม่สุข พ่อแม่และครูเด็กพวกนี้มักรายงานว่า เด็กพวกนี้ไม่สามารถทำงานได้นาน ไม่ฟังผู้อื่น พูดไม่หยุด คิดอะไรได้มักพูดออกมาทันที เด็กไม่สามารถวางแผนที่จะทำกิจกรรมใด ๆ ได้ ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้านหรือที่โรงเรียน

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักมีปัญหาเกี่ยวกับสมาธิเป็นสำคัญหรือเป็นอาการหลัก โดยที่อาจมีอาการอยู่ไม่สุขร่วมด้วยหรืออาจไม่มีก็ได้ ทั้งนี้เพราะโดยปกติแล้วเด็กส่วนใหญ่มักมีกิจกรรมต่างๆ เป็นธรรมชาติอยู่แล้ว

ปัญหาด้านความจำ ความเข้าใจ และการใช้กลยุทธ์หรือการหาวิธีการเพื่อแก้ไขปัญหา เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักมีปัญหาเกี่ยวกับการทำงานที่ได้รับมอบหมายและการนัดหมายต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มีปัญหาเกี่ยวกับความจำเพราะเด็กไม่ทราบว่า จะทำอย่างไรจึงจะจำได้ เช่น หากให้เด็กปกติจำคำต่างๆ เด็กจะใช้วิธีการท่องจำเพื่อให้จำได้หรือ

วิธีการอื่นๆ แต่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ไม่สามารถใช้กลยุทธ์หรือวิธีการใดได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับความจำส่งผลให้เด็กกลุ่มนี้มีปัญหาในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ความสามารถที่จะทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ นี้จะส่งผลให้เด็กมีลักษณะการคิดที่แตกต่างกันอย่างมาก และทำให้เด็กแก้ปัญหาได้ ส่วนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะไม่ทราบว่า จะจัดการกับการคิดได้อย่างไร ทำให้เด็กมีปัญหาในการวางแผนและมีปัญหาในการจัดการเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

นอกจากนี้เด็กกลุ่มนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการหาวิธีการที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ คือ ไม่ทราบว่า จะทำอะไรจึงจะเกิดความเข้าใจได้ เช่น ในการอ่านหนังสือโดยทั่วไปแล้ว ผู้อ่านจะเกิดความรู้สึกว่าเข้าใจมากน้อยเพียงใด แล้วจึงปรับลักษณะการอ่าน เช่น อ่านให้ช้าลง หรืออ่านซ้ำเมื่อพบข้อความที่ยากหรือไม่เข้าใจ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จะไม่สามารถสรุปใจความสำคัญได้ ในขณะที่เด็กปกติหรือคนทั่วไปหากเกิดปัญหาดังกล่าวจะใช้ความพยายามหรือหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อจับใจความสำคัญให้ได้แม้จะต้องใช้เวลามากขึ้น

ปัญหาทางสังคม-อารมณ์ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักมีปัญหาทางสังคมและอารมณ์มากกว่าเด็กปกติเพราะเด็กมักแปลสถานการณ์ทางสังคมผิดพลาดเป็นผลให้อาจแปลความรู้สึกและอารมณ์ของคนอื่นผิดพลาด เด็กส่วนใหญ่สามารถบอกได้ว่า เขาถูกรบกวนจากคนอื่น เด็กมักประสบปัญหาการทำความเข้าใจในมุมมองของคนอื่น ลักษณะพฤติกรรมบางอย่างของเด็กกลุ่มนี้อาจเป็นการสร้างความลำบากใจให้กับผู้อื่นหากเขามีปฏิสัมพันธ์ด้วย ในการสนทนาเด็กมักมีปัญหาในการสร้างมิตรภาพหรือดำรงไว้ซึ่งมิตรภาพ ลักษณะดังที่กล่าวมาทำให้เด็กกลุ่มนี้มักมีความเข้าใจตนเองไม่ดีนัก

ปัญหาเกี่ยวกับแรงจูงใจ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ส่วนใหญ่มักประสบปัญหาด้านแรงจูงใจ ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุ 2 ประการ คือ

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักมีความเชื่อว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเกิดขึ้นจากอำนาจภายนอกตนมากกว่าเกิดจากตัวของเด็กเอง เช่น หากเด็กกลุ่มนี้ถูกถามว่า การที่ตนเองเรียนวิชาต่าง ๆ ได้ดีขึ้นเพราะเด็กพยายามมากขึ้น หรือมีความช่วยเหลือ เด็กมักตอบว่าเพราะได้รับการช่วยเหลือ

2. การรับรู้เกี่ยวกับสาเหตุของความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้มักไม่ค่อยภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง เพราะคิดว่าเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกไม่ใช่เพราะความสามารถของตนเอง

จากลักษณะดังกล่าวทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เกิดการเรียนรู้ที่หมดหวัง สิ้นหวัง ไม่ว่าจะเด็กจะทำอะไรก็ตามหรือพยายามเท่าไรเด็กก็คงล้มเหลว เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้จึงเรียนรู้ที่จะยอมแพ้มากกว่าเอาชนะ หรือกลายเป็นเด็กที่หมดหวังหรือไม่มีแรงจูงใจ ดังนั้น เด็กจึงมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาในการเรียนด้านวิชาการ

ความบกพร่องทางด้านอารมณ์หรือพฤติกรรมแปรปรวน (Emotional or Behavioral Disorders)

เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านอารมณ์หรือพฤติกรรมแปรปรวนจะมีลักษณะพฤติกรรมดังนี้ คือ พฤติกรรมที่เป็นปัญหาต้องมีลักษณะรุนแรง ไม่ใช่มีความแตกต่างเพียงเล็กน้อยจากพฤติกรรมปกติ ลักษณะพฤติกรรมต้องมีอาการเรื้อรังและเป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ในสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายที่ให้คำนิยามคำว่า Serious emotionally disturbed ว่า เป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ตั้งแต่ 1 อย่างหรือมากกว่า พฤติกรรมดังกล่าวต้องเป็นติดต่อกันเป็นระยะเวลาอันยาวนานและรุนแรงขึ้น และมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ ลักษณะดังกล่าว ได้แก่

- ไร้ความสามารถในการเรียนรู้แต่มิใช่เนื่องมาจากสติปัญญา ประสาทสัมผัส หรือปัญหาสุขภาพ
 - ไม่สามารถสร้างสัมพันธภาพ หรือดำรงไว้ซึ่งมิตรภาพกับเพื่อนและครู
 - มีพฤติกรรมหรืออารมณ์ไม่เหมาะสมในสภาพการณ์ปกติ
 - ไร้ความสุข ซึมเศร้า
 - มีแนวโน้มที่จะมีอาการทางกายหรือมีความรู้สึกกลัวหรือมีปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียน
- ความบกพร่องดังกล่าวรวมถึงเด็กที่เป็นจิตเภท (Schizophrenia) ออทิสติก (autistic) แต่ไม่รวมถึงเด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวที่ไม่มีปัญหาทางอารมณ์

ประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางอารมณ์และพฤติกรรม

Achenbach และคนอื่นๆ (1990) ได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. กลุ่มอาการที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมภายนอก เช่น ก้าวร้าว หรือ ก่อวุ่น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นง่าย
2. กลุ่มอาการที่แสดงออกในรูปความรู้สึกนึกคิดภายใน เช่น ความวิตกกังวล ความกลัว พฤติกรรมถดถอย และอาการต่างๆ ที่บ่งบอกถึงภาวะอารมณ์ภายใน

ส่วน Quay and Peterson (1987) ได้แบ่งลักษณะของความบกพร่องทางอารมณ์และพฤติกรรมไว้ 6 ประเภท ดังนี้

1. เด็กที่มีความแปรปรวนด้านพฤติกรรม (Conduct disorders) เด็กในกลุ่มนี้มักแสดงพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจ ก่อวินสสร้างความรำคาญให้กับคนอื่น ใช้กำลังแก้ปัญหา มีอารมณ์วู่วาม

2. เด็กที่แสดงความก้าวร้าวและมีสังคม (Socialized aggression) เด็กกลุ่มนี้จะมีกลุ่มมีแก๊งค์ของตนเอง แต่เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันทำพฤติกรรมเชิงลบ เด็กมักชื่นชอบเพื่อนที่ก่ออาชญากรรม แสดงพฤติกรรมต่อต้าน หนีโรงเรียน คบเพื่อนไม่ดี ไม่เคารพกฎระเบียบข้อบังคับใดๆ

3. เด็กที่มีความบกพร่องเกี่ยวกับสมาธิ (Attention problem-immaturity) เป็นเด็กที่มีลักษณะสมาธิสั้น สมาธิไม่ดี ไม่ใส่ใจ ไม่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง พูดโดยไม่คิด เกียจคร้าน เชื่องช้า

4. เด็กที่วิตกกังวล (Anxiety-withdrawal) เป็นเด็กที่คิดถึงแต่ตัวเอง ซ้ำๆ อ่อนไหวง่าย รู้สึกไวต่อความเจ็บปวด ชักช้า วิตกกังวล ซึมเศร้า

5. เด็กที่มีอาการทางจิต (Psychotic behavior) เด็กจะมีความคิดฟุ้งซ่าน มีคำพูดซ้ำ ๆ มีพฤติกรรมแปลกประหลาด

6. เด็กที่มีการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ (Motor excess) เป็นเด็กที่มีพฤติกรรมอยู่ไม่สุข กระสับกระส่าย ไม่สามารถนั่งนิ่งๆ ได้ เครียด ไม่สามารถผ่อนคลายได้ พูดมาก

เด็กที่มีความบกพร่องทางอารมณ์และพฤติกรรมอาจมีอาการต่าง ๆ ข้างต้นได้มากกว่า 1 อาการ นอกจากนั้น พฤติกรรมที่มีปัญหาหลายอย่างมักมีปัญหาลักษณะเดียวกับสมาธิที่ไม่เป็นไปตามวัยร่วมอยู่ด้วยเสมอ บางครั้งก็มีอาการปัญหาแปรปรวนด้านพฤติกรรมร่วมด้วย

ความบกพร่องทางอารมณ์และพฤติกรรมที่มีอาการรุนแรงอีก 2 ลักษณะ คือ ออทิสติกและจิตเภท เด็กออทิสติกจะเป็นเด็กที่ขาดการตอบสนองกับคนอื่น มีปัญหาสำคัญด้านการติดต่อสื่อสาร (ส่วนมากมักไม่สามารถใช้ภาษาได้) พูดซ้ำในคำพูดที่ได้ยินและมีพฤติกรรมตอบสนองที่แปลก ๆ เช่น สนใจแต่วัตถุสิ่งของ นอกจากนั้น เด็กยังมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ ส่วนเด็กที่มีอาการจิตเภทมักมีความแปรปรวนด้านความคิดอย่างรุนแรง เด็กอาจเชื่อว่าเด็กถูกควบคุมจากอำนาจลึกลับ หรือมีอาการประสาทหลอน อารมณ์ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ เด็กมีแนวโน้มหลบเข้าไปอยู่ในโลกส่วนตัว

เด็กออทิสติกกับเด็กที่มีอาการจิตเภท มีความแตกต่างกัน คือ เด็กออทิสติกมักแสดงอาการก่อนอายุ 30 เดือน แต่เด็กที่มีอาการจิตเภทมีพัฒนาการที่ปกติในระยะแรก โดยทั่วไปก็นานกว่า 30 เดือนแรกของชีวิต นอกจากนั้นเด็กที่มีอาการจิตเภทมีอาการประสาทหลอน ความคิดแปลก ๆ แต่

เด็กออทิสติกไม่มีอาการดังกล่าว เด็กออทิสติกมีพฤติกรรมในลักษณะต่อต้าน ชัดขึ้น และมีอาการ
ลมชักประมาณ 25%

ลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรม

เด็กที่มีความบกพร่องทางอารมณ์หรือพฤติกรรมมีลักษณะต่างๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ลักษณะทางสติปัญญาและการประสบความสำเร็จ ในการศึกษาหลายชิ้น แสดงว่า เด็กที่มี
ปัญหาเหล่านี้ มีระดับสติปัญญาอยู่ในระดับต่ำกว่าปกติ (dull-normal) มีไอคิวประมาณ 90 มี
จำนวนน้อยที่มีระดับสติปัญญาอยู่ในระดับฉลาดปกติ (bright-normal) เด็กที่มีความบกพร่องทาง
อารมณ์ส่วนใหญ่มีระดับสติปัญญาอยู่ในกลุ่มเรียนช้า (slow learner) และกลุ่มปัญญาอ่อนระดับต้น
(mild mental retardation) เด็กออทิสติกมักไม่ได้รับการทดสอบทางสติปัญญา เด็กที่ได้รับการ
ทดสอบทางสติปัญญามักมีระดับสติปัญญาต่ำ แต่บางคนก็มีระดับสติปัญญาเฉลี่ยฉลาด

เด็กกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการเรียน เด็กที่มีอาการรุนแรงมักมี
ปัญหาเกี่ยวกับทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การคิดคำนวณ ส่วนเด็กที่ดูเหมือนมีความสามารถในการ
อ่านหรือการคิดคำนวณก็ไม่สามารถประยุกต์นำทักษะเหล่านี้ไปใช้ในการแก้ปัญหาประจำวัน เด็กที่มี
อาการรุนแรงบางคนมักไม่ดูแลตนเอง หรือไม่ทำกิจวัตรประจำวันของตนเอง

2. ลักษณะทางสังคมและอารมณ์ เด็กที่อยู่ในกลุ่มอาการที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมที่
เรียกว่า conduct disorders เด็กกลุ่มมักมีปัญหาพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความก้าวร้าวรุนแรง เช่น
ชกต่อยทะเลาะเบาะแว้ง ตะโกน ทำลายข้าวของ ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ถึงแม้เด็กปกติอาจมี
พฤติกรรมดังกล่าวแต่ไม่บ่อยนักและไม่รุนแรงเท่าเด็กที่มีปัญหา เด็กกลุ่มไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ
นอกจากเพื่อนที่มีปัญหาซึ่งไม่ต่อต้านพฤติกรรมที่ไม่ดีเหมือนกัน หากมีคนมาช่วยเหลือเด็กมักไม่ค่อย
ยอมรับการช่วยเหลือเพราะมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้มาช่วยเหลือ

เด็กที่มีปัญหาบางคนมีอาการอยู่ไม่สุข และมีปัญหาเกี่ยวกับสมาธิ ร่วมกับอาการสมองได้รับความ
กระทบกระเทือน (brain injury) หรือบางที่เรียกเด็กกลุ่มนี้ว่า “อันธพาล” เพราะเด็กพวกนี้มัก
ทำร้ายผู้อื่นโดยที่ไม่มีความรู้สึกผิด ไม่สามารถอยู่ในกฎระเบียบใดๆ หรือไม่มีวินัยใดๆ การทำโทษ
ค่าไม่มีความหมายสำหรับกลุ่มนี้ ผู้ใหญ่ส่วนมากมักไม่สามารถอดทนต่อตัวเด็กกลุ่มนี้เพราะกระทำผิด
ซ้ำซาก ในขณะที่เดียวกันเด็กกลุ่มนี้ก็ไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้ใหญ่พวกนี้ได้ เพราะเด็กมักถูกทำโทษ
อย่างมากด้วยเช่นกัน ซึ่งแสดงว่าการทำโทษเด็กไม่สามารถแก้ปัญหาความก้าวร้าวได้

พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม เด็กๆ เรียนรู้พฤติกรรม
ก้าวร้าวจากการสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวของพ่อแม่ เพื่อน ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เด็กๆ จะเลียนแบบ

พฤติกรรมก้าวร้าวที่เขาสังเกตจากตัวแบบซึ่งได้รับรางวัลจากการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและยังสามารถหลบหลีกการได้รับโทษได้อีกด้วย ดังนั้นเด็ก ๆ จึงเกิดการเรียนรู้ว่า เราสามารถหลบหลีกจากสถานการณ์เลวร้ายได้โดยการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว

พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นการแสดงออกที่ดูเสมือนได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน เช่น ทำให้มีอำนาจ มีสถานภาพทางสังคม เยื่อได้รับความทุกขุทรมาน นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมแรงให้แก่ตนเอง นั่นคือ เกิดความรู้สึกชื่นชมตนเอง สิ่งเหล่านี้ถ้าเป็นสิ่งที่เด็กซึมซับเด็กก็จะก้าวร้าวยิ่งขึ้น การลงโทษจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวยิ่งขึ้นในบางสถานการณ์

เทคนิคการช่วยเหลือเด็กก้าวร้าวก็คือการให้ตัวแบบที่ไม่ก้าวร้าวในสถานการณ์ที่ยั่วให้ก้าวร้าว หรือการให้เด็กฝึกบทบาทสมมุติที่ไม่ก้าวร้าว การเสริมแรงเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมไม่ก้าวร้าว การลงโทษพฤติกรรมก้าวร้าวโดยไม่ใช้ความก้าวร้าว เช่น การใช้เวลานอก หรือ การให้อยู่คนเดียว

เด็กก้าวร้าวมักล้มเหลวในการเรียนทำให้อารมณ์ตึงเครียด นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการปรับตัวและปัญหาสุขภาพจิตโดยเฉพาะเด็กชาย ในขณะที่เด็กกลุ่มที่ชีวิตกังวล ซ้ำร้าย ค่อนข้างวันไหวง่าย นั้นมีโอกาสที่จะมีงานทำและมักสามารถเอาชนะปัญหาบุคลิกภาพของตนเองได้ เด็กจึงไม่ค่อยติดคุกหรือ ต้องอยู่ในโรงพยาบาลจิตเวชเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีปัญหาความประพฤติ หรือเด็กที่กระทำผิดกฎหมาย

เด็กที่ไม่มีวุฒิภาวะ เด็กที่มีพฤติกรรมถดถอย (Immature, Withdrawal หรือ Internalizing) เด็กกลุ่มนี้หากมีอาการรุนแรง เช่น เด็กที่มีอาการจิตเภท และเด็กออทิสติก เด็กพวกนี้หากมีอาการรุนแรงมากมักมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีปัญหาสุขภาพจิต

โดยทั่วไปแล้วเด็กปกติทุกคนอาจแสดงพฤติกรรมที่ไม่มีวุฒิภาวะหรือพฤติกรรมถดถอยได้ในบางครั้งบางขณะ แต่เด็กที่มีปัญหาดังกล่าวจะมีอาการมากกว่าและบ่อยกว่า เด็กพวกนี้มักมีเพื่อนน้อยไม่ค่อยเล่นกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันและขาดทักษะทางสังคมที่จะเป็นต่ออารมณ์ขัน เด็กบางคนมักฝันกลางวันหรือฟุ้งซ่าน เด็กบางคนแสดงออกเป็นอาการเจ็บป่วยทางกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง อาการเจ็บป่วยเหล่านี้ทำให้เด็กสามารถหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมปกติ พฤติกรรมถดถอยบางอย่างเป็นพัฒนาการในระยะแรกของมนุษย์และต้องการความช่วยเหลือ ความเอาใจใส่ แต่บางอย่างก็เป็นความซึมเศร้าที่ไม่มีเหตุผล

เด็กที่มีอาการดังกล่าวในทัศนะของนักจิตวิทยากลุ่มจิตวิเคราะห์ เชื่อว่า เกิดจากความขัดแย้งในใจ และแรงจูงใจภายใต้จิตไร้สำนึกเป็นสาเหตุสำคัญ ส่วนนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม เชื่อว่า เกิดจากความล้มเหลวในการเรียนรู้ทางสังคม(อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม)นอกจากนี้ยังมีสาเหตุ

จากการอบรมเลี้ยงดูที่ควบคุมมากเกินไป การลงโทษกับพฤติกรรมที่เหมาะสม แต่กลับให้รางวัลเมื่อเด็กแยกตัว เด็กบางคนขาดโอกาสในการเรียนรู้และฝึกทักษะทางสังคมมีแต่ตัวแบบที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงควรช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ให้โอกาสเด็กได้เรียนรู้และฝึกฝนการตอบสนองที่เหมาะสม ให้เด็กได้มีโอกาสสังเกตตัวแบบที่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและให้รางวัลเมื่อเด็กปรับปรุงพฤติกรรม

เด็กที่ไม่มีวุฒิภาวะมักพัฒนากลายเป็นเด็กซึมเศร้า จากการศึกษาพบว่า ปัญหาความซึมเศร้ากลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในเด็กและวัยรุ่น ความซึมเศร้าในเด็กและวัยรุ่นคล้ายคลึงกับความซึมเศร้าในผู้ใหญ่ สิ่งที่ยังชี้ถึงความซึมเศร้าก็คืออารมณ์ ซึ่งทำให้เด็กไม่สามารถคิดหรือรวบรวมความตั้งใจให้เกิดสมาธิได้ เด็กขาดแรงจูงใจทำให้หน้าตาดูไม่ดี เด็กซึมเศร้านักแสดงอาการเงิบเศร้าแยกตัว ไม่ค่อยเห็นคุณค่าในตัวเอง รู้สึกว่าตัวเองผิดมากเกินไป มองโลกในแง่ร้าย หลีกเลี่ยงการทำงานและการเข้าสังคม นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการนอน การกิน หรือการขับถ่าย(อาการปัสสาวะรดที่นอน) กลัวและไม่ยอม ไปโรงเรียน เรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง หรือมักพูดถึงการฆ่าตัวตายหรือพยายามฆ่าตัวตาย

ความซึมเศร้าที่รุนแรงเป็นความรู้สึกที่สิ้นหวัง ทำให้อยากฆ่าตัวตาย หรือ พยายามฆ่าตัวตาย ฉะนั้นคนที่ทำงานกับวัยรุ่นจึงต้องเรียนรู้สัญญาณในลักษณะเช่นนี้ โดยทั่วไปเด็กวัยรุ่นที่ติดสารเสพติดมักมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับอารมณ์ซึมเศร้า

ความซึมเศร้าบางอย่างเกิดจากปัจจัยทางชีววิทยา จึงสามารถรักษาต่อด้านความซึมเศร้าในการบำบัดรักษาได้ อย่างไรก็ตามในหลาย ๆ กรณีไม่ใช่เกิดจากปัจจัยทางชีววิทยา แต่เกิดจากปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมหรือจิตใจ เช่นการสูญเสียคนที่รัก การแยกจากพ่อแม่ ความล้มเหลวในการเรียน เพื่อนฝูงไม่คบค้าสมาคมด้วย หรือถูกทำโทษ ดังนั้นจึงควรบำบัดด้วยเทคนิคการเรียนรู้ทางสังคมสอนให้เด็กมีทักษะทางสังคม และเทคนิคการควบคุมตัวเอง สอนให้เด็กมีทัศนคติทางบวก

3. ลักษณะของเด็กออทิสติก เด็กจิตเภท และเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการ ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาอย่างรุนแรงทั้ง 3 ลักษณะ แม้จะมีอาการที่แตกต่างกัน แต่ก็มีบางอย่างที่คล้ายกัน ลักษณะต่าง ๆ นั้นได้แก่

- ลักษณะสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นบิดเบือนไปหรือไม่สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นได้ ยกเว้นวัตถุสิ่งของ ไม่สามารถแสดงออกถึงความรักได้
- มีปัญหาการติดต่อสื่อสารอย่างรุนแรง เช่น ไม่พูด หรือพูดเลียนแบบเสียงที่ได้ยิน พูดคำที่ไม่มีความหมาย ใช้สรรพนามผิดๆ พูดน้อยหรือพูดถึงสิ่งที่เป็นไปได้
- กระตุ่นตัวเองโดยการกระทำซ้ำๆ

- ทำร้ายตัวเอง
- การรับรู้แปรปรวน ทำให้เกิดการตอบสนองต่อสิ่งเร้าผิดปกติ หรือไม่ใส่ใจสิ่งเร้า ทำให้ดูเหมือนมีความบกพร่องด้านประสาทสัมผัส
- ความรู้ความเข้าใจบกพร่อง
- ก้าวร้าวต่อผู้อื่น
- ขาดทักษะในการดำรงชีวิตประจำวัน

ความบกพร่องด้านการติดต่อสื่อสาร (Communication disorders)

คำพูดและภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร การติดต่อสื่อสารประกอบด้วย การส่งและการรับข่าวสาร ฉะนั้นจึงมีผู้สื่อสารและผู้รับสารแต่อาจไม่จำเป็นต้องใช้ภาษา เช่น สัตว์ต่างๆ ติดต่อสื่อสารโดยใช้การเคลื่อนไหวและการส่งเสียงซึ่งไม่มีคุณภาพเทียบเท่าการใช้ภาษา

ภาษาเป็นการสื่อสารความคิดต่างๆ อย่างมีระบบที่ชัดเจน เมื่อคนเราคิดถึงภาษามักนึกถึงภาษาพูดหรือคำพูดมากที่สุด คำพูดหรือภาษาพูดจึงเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ธรรมดาที่สุดในการติดต่อสื่อสารของมนุษย์ อย่างไรก็ตามภาษาบางอย่างก็ไม่ใช่คำพูด เช่น ภาษาสัญลักษณ์ที่คนหูหนวกใช้ในการติดต่อสื่อสารความคิดระหว่างกัน

สมาคมเกี่ยวกับการพูด ภาษา และการได้ยินของสหรัฐอเมริกาได้ให้คำนิยามของ คำว่า ความบกพร่องทางการติดต่อสื่อสาร (Communication disorders) ตลอดจนคำนิยามของคำว่า ความผิดปกติเกี่ยวกับคำพูด (Speech disorders) และความผิดปกติเกี่ยวกับภาษา (Language disorders) รวมทั้งนิยามถึงการสื่อสารอื่นๆ เช่น ความแตกต่างในการใช้ภาษาถิ่น ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาสัญลักษณ์ สำหรับความผิดปกติทางภาษา (Language disorders) นั้น รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจและการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร ส่วนคนที่อยู่ในภูมิภาคที่แตกต่างกันออกไป อาจมีสำเนียงหรือการออกเสียงที่ผิดเพี้ยนไปนั้น ไม่ถือว่าเป็นความผิดปกติแต่อย่างใด

ความบกพร่องด้านการสื่อสารนั้นค่อนข้างจำแนกได้ยาก เพราะบางรายมีอาการความบกพร่องอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น ปัญญาอ่อน การได้รับความกระทบกระเทือนทางสมอง มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ หรือ มีอาการออทิสติก ในสหรัฐอเมริกา มีข้อมูลบ่งชี้ว่ามีเด็กมากกว่าล้านคน หรือ 1 ใน 4 ของเด็กที่ต้องได้รับการศึกษาพิเศษ และต้องได้รับบริการพื้นฐานเกี่ยวกับความบกพร่องด้านการสื่อสารอาจกล่าวได้ว่าความบกพร่องทางการสื่อสารมักเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดความบกพร่องอื่นๆ ด้วย

สาเหตุใหญ่ๆ ที่ทำให้เกิดความบกพร่องทางการสื่อสารมี 3 สาเหตุ คือ

1. ความบกพร่องหรือความผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลาง เช่น สมอญถูกทำลาย หรือสมอญไม่สามารถทำหน้าที่ได้ตามปกติ สาเหตุนี้ยังทำให้เกิดอาการความบกพร่องทางสติปัญญา ออทิสติก อาการอยู่ไม่สุข (hyperactivity)

2. ความบกพร่องหรือความผิดปกติของอวัยวะหรือประสาทรับสัมผัสที่ไม่ได้เกิดจากสมอญถูกทำลาย แต่ทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสาร นอกจากนั้นยังเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความบกพร่องในการมองเห็น การได้ยิน

3. ความบกพร่องหรือความผิดปกติของระบบหลายอย่างรวมกัน เช่น ความบกพร่องทั้งข้อ 1 และข้อ 2 ร่วมกันตลอดจนปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและอารมณ์ เช่นเด็กที่ถูกทอดทิ้งและถูกทำทารุณกรรม

ความสามารถในการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางภาษาอย่างมาก ฉะนั้นจึงควรเข้าใจว่าพัฒนาการทางภาษาเกิดขึ้นได้อย่างไร นักวิจัยหลายคนพยายามศึกษากันอย่างมากมาย เพื่อจะได้เข้าใจที่มาของภาษา สรุปผลการศึกษามีดังนี้

- การเรียนรู้ทางภาษาขึ้นอยู่กับพัฒนาการของสมอญและการทำหน้าที่ของสมอญที่ถูกต้อง ในบางกรณีความบกพร่องทางภาษาเนื่องมาจากการทำหน้าที่ของสมอญผิดปกติไป แต่ก็สามารถใช้การฝึกฝนเป็นการทดแทนสมอญส่วนที่ไม่ทำหน้าที่

- การเรียนรู้ทางภาษาเป็นผลมาจากการเรียนรู้พฤติกรรมทางภาษา ความบกพร่องทางภาษาเกิดจากการเรียนรู้ที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นการแก้ไขภาษาที่แปรปรวนก็สามารถทำได้โดยการเรียนรู้ภาษาที่ถูกต้อง

- การเรียนรู้ภาษาต้องมีพื้นฐานในการเข้าใจกฎเกณฑ์ภาษาศาสตร์ ความบกพร่องทางภาษาที่เกิดขึ้นก็เนื่องจากไม่สามารถนำกฎเกณฑ์ทางภาษาไปทำความเข้าใจกับข่าวสารข้อมูลที่ได้รับเข้ามา

- การเรียนรู้ภาษาเป็นทักษะด้านความรู้ความเข้าใจอย่างหนึ่ง ความบกพร่องทางภาษาเป็นการแสดงถึงปัญหาในการคิดและการเรียนรู้ ซึ่งบางครั้งก็สามารถฝึกฝนวิธีการคิดและการเรียนรู้เพื่อแก้ไขความบกพร่องนั้น ๆ

- การเรียนรู้ทางภาษาเกิดจากความต้องการการติดต่อสื่อสารเนื่องจากมีสัมพันธภาพต่อกัน ดังนั้นความบกพร่องทางภาษาเกิดขึ้นเนื่องจากไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยการฝึกฝนและทำความเข้าใจกับกระบวนการติดต่อสื่อสาร

ความบกพร่องทางการติดต่อสื่อสาร (Communication disorders) สามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. **ความบกพร่องด้านภาษา** (Language disorders) เป็นความบกพร่องที่ทำให้เกิดปัญหาความลำบากในการสื่อสารอย่างมากเด็กอาจมีการพูดหรือคำพูดที่ปกติทุกอย่าง แต่ไม่เข้าใจในความหมายที่เราส่งออกไป ภาษาต้องเกิดจากรูปแบบและการแปลความหมาย ภาษาจึงมีความสัมพันธ์กับการฟังและการพูด การอ่านและการเขียนตลอดจนการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน ปัญหาด้านภาษาเป็นพื้นฐานที่ทำให้ความสามารถหลายอย่างของเราไม่ได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีความบกพร่องด้านการได้ยิน บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ บุคคลที่สมองที่ได้รับความกระทบกระเทือน และบุคคลที่มีอาการออทิสติก

ความบกพร่องด้านภาษานี้แบ่งความบกพร่องเป็น 3 ลักษณะ คือ

- รูปแบบของภาษา (Form of language) ได้แก่ การออกเสียง โครงสร้างของคำ และโครงสร้างของประโยค
- เนื้อหาของภาษา (Content of language) ได้แก่ ความหมายของคำและความหมายของประโยค
- หน้าที่ของภาษา (Function of language) ได้แก่ การใช้ภาษาในการสื่อสารซึ่งรวมถึงภาษาท่าทางด้วย

2. **ความบกพร่องด้านการพูด** (Speech disorders) เป็นความบกพร่องหรือความผิดปกติเกี่ยวกับการพูดในลักษณะต่างๆ ดังนี้

- ความบกพร่องหรือความผิดปกติของเสียง (Voice disorders) เป็นความบกพร่องเกี่ยวกับคุณภาพของเสียงในด้านต่างๆ เช่น ระดับเสียง ความดัง จังหวะ และความแหบสั่นครืดของเสียง
- ความบกพร่องหรือความผิดปกติของการออกเสียง (Articulation disorders) ลักษณะแรกเป็นลักษณะที่ออกเสียงไม่ได้ เช่น ไม่สามารถออกเสียงพยัญชนะนั้น ๆ ฉะนั้นคำที่มีเสียงพยัญชนะนั้นๆ จึงหายไป นอกจากนั้น อีกลักษณะหนึ่งเป็นลักษณะการออกเสียงแทนกัน เช่น การออกเสียงตัว ท เป็น ต (รัฐบาล ออกเสียงเป็น รัต - ตะ - บาน) ลักษณะสุดท้ายเป็นการออกเสียงผิดเพี้ยนไป
- ความบกพร่องหรือความผิดปกติของความลื่นไหลของคำพูด (Fluency disorders) เป็นความบกพร่องของอัตราและจังหวะการพูด เช่น พูดเร็วเกินไป หยุดพูดในคำที่ไม่ควรหยุด พูดคำว่า เอ้อ อ้า ทีนี้ แบบว่า บ่อยเกินไป นอกจากนั้นยังมีความบกพร่องในลักษณะการพูดติดอ่าง

- ความบกพร่องของคำพูดอันเนื่องมาจากความผิดปกติของปากและไบหน้า ความผิดปกติเกือบทั้งหมดมักเป็นมาตั้งแต่เกิด (บางกรณีความผิดปกติของปาก และไบหน้าเกิดจากอุบัติเหตุ) ความผิดปกตินี้เป็นไปได้ทั้งสิ้น ริมฝีปาก จมูก หู ฟัน เหงือก และเพดานปาก

ความบกพร่องทางการได้ยิน (Hearing Impairment)

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเป็นเด็กที่มีการได้ยินที่ไม่สมบูรณ์ อาจเป็นมาตั้งแต่เกิด หรืออาจเป็นภายหลังเพราะประสบอุบัติเหตุที่กระทบต่ออวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการรับเสียง เช่น สมอ เส้นประสาทหู อวัยวะต่างๆ ภายในหู หรืออาจได้รับเชื้อไวรัส เช่น โรคหัดน้ำหนวก เป็นหวัด เรื้อรัง ไข้สูงมาก มารดาเป็นหัดเยอรมันหรือแพ้ยาลูกวัว หากเป็นมาตั้งแต่กำเนิดอาจเนื่องจากพันธุกรรม ในวงการศึกษาคณะพิเศษจำแนกกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. เด็กหูตึง หมายถึง เด็กที่มีการได้ยินเหลืออยู่บ้าง สามารถได้ยินเสียงได้
2. เด็กหูหนวก หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยินมากตั้งแต่ 90 เดซิเบลขึ้นไป เด็กจะไม่ได้ยินเสียงพูดดัง ๆ แต่อาจรับรู้เสียงบางเสียงจากการสั่นสะเทือน การสูญเสียการได้ยินระดับนี้หากเป็นมาตั้งแต่กำเนิดจะพูดไม่ได้หากไม่ได้รับการสอนเป็นพิเศษ ส่วนมากใช้ภาษามือในการติดต่อสื่อความหมายระหว่างกัน

สำหรับในวงการแพทย์ ได้แบ่งเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเป็น 2 ประเภทใหญ่เช่นกัน คือ

1. **เด็กหูตึง** หมายถึง เด็กที่สูญเสียการได้ยินจนไม่สามารถเข้าใจคำพูดและการสนทนาสมาคม โสต คอ นาสิก ได้แบ่งระดับความหูตึงไว้ 4 ระดับ คือ

- **หูตึงระดับที่ 1 หูตึงน้อย** สูญเสียการได้ยินระหว่าง 26 – 40 เดซิเบล ไม่สามารถได้ยินเสียง กระซิบ และเสียงจากที่ไกล เสียงที่มีความดังปกติเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในระดับนี้จะได้ยินเท่ากับเสียงกระซิบ เสียงที่อยู่ใกล้ตัวจะได้ยินเหมือนอยู่ไกลตัว

- **หูตึงระดับที่ 2 หูตึงปานกลาง** เป็นการสูญเสียการได้ยินระหว่าง 41 – 55 เดซิเบล เด็กจะมีปัญหาในการรับฟังเสียงพูดในระยะ 3 – 5 ฟุต เด็กมักมีปัญหาในการพูด เช่น พูดไม่ชัด พูดเสียงดัง หรือ เบาผิดปกติ เด็กมักต้องใช้เครื่องช่วยฟังและควรได้รับการฝึกพูดจากนักแก้ไขทางการพูด

- **หูตึงระดับที่ 3 หูตึงมาก** เป็นการสูญเสียการได้ยินระหว่าง 56 – 70 เดซิเบล เด็กจะมีปัญหาในการได้ยินและการใช้คำพูดในชีวิตประจำวัน เพราะต้องใช้เสียงดังมากจึงจะได้ยิน เด็กต้องใช้เครื่องช่วยฟังและรับบริการการแก้ไขคำพูด

- **หูตึงระดับที่ 4 หูตึงรุนแรง** เป็นการสูญเสียการได้ยินระหว่าง 71 - 90 เดซิเบล เด็กจะไม่ได้ยินเสียงพูดตามปกติแม้จะใช้เครื่องช่วยฟัง เด็กจะมีปัญหาในการพูด เช่น พูดไม่ชัด พูดไม่ได้ ไม่เข้าใจภาษา เด็กมีพัฒนาการทางภาษาพูดและการเขียนแตกต่างจากเด็กปกติ บางคนต้องการใช้ภาษามือและภาษาท่าทางในการสื่อความหมาย

2. **เด็กหูหนวก** หมายถึง ผู้ที่สูญเสียการได้ยินมากไม่สามารถเข้าใจหรือใช้ภาษาพูดได้หากไม่ได้การฝึกฝนเป็นพิเศษ เด็กสูญเสียการได้ยินตั้งแต่ 91 เดซิเบลเป็นต้นไป

โดยทั่วไปแล้ว สังคมมักมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอย่างไม่ถูกต้องหลายอย่าง ผลจากการศึกษาบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจำนวนมาก พบว่า บุคคลเหล่านี้มีศักยภาพต่าง ๆ มากมายหากได้รับโอกาสในการฝึกฝนและเรียนรู้ เช่น

- คนหูหนวกบางคนพูดได้ บางคนพูดได้หลายคำ บางคนพูดประโยคยาว ๆ ได้ด้วย บางคนจะใช้การพูดกับคนปกติ แต่คนหูหนวกส่วนใหญ่ชอบสื่อสารด้วยการเขียนหรือใช้ภาษามือ

- คนหูหนวกบางคนมีความสามารถอ่านริมฝีปากได้บ้าง แต่ไม่ใช่ทุกคนที่จะอ่านได้เก่ง ส่วนมากจะใช้การสื่อสารภาษากับคนปกติด้วยการเขียนและใช้ท่าทางประกอบ

- คนหูหนวกจะไม่ได้ยินเสียงและไม่เข้าใจสิ่งที่คนอื่นพูด แม้ผู้พูดจะพูดด้วยเสียงดังมาก็ตาม

- คนหูหนวกสามารถที่จะเรียนรู้ได้เช่นเดียวกับเด็กปกติ เด็กบางคนมีโอกาเรียนถึงระดับปริญญาตรี

- คนหูหนวกมีความสามารถขับรถได้

- คนหูหนวกในสหรัฐอเมริกามีความสามารถในการเรียนระดับมหาวิทยาลัยได้ทุกสาขาวิชา และสามารถประกอบอาชีพได้ เช่น ทัศนศึกษา แพทย์ ทันตแพทย์ ครูผู้เชี่ยวชาญทางคอมพิวเตอร์

- คนหูหนวกมีความสามารถในการอ่าน การเขียนเหมือนกับคนปกติ

- คนหูหนวกมีความสามารถในการเขียนและวาดภาพได้ คนหูหนวกหลายคนเป็นกวีนักเขียน ศิลปิน จิตรกร ช่างภาพ และศิลปินสาขาอื่น ๆ

- คนหูหนวกมีความสามารถทางสติปัญญาเหมือนคนปกติ ถ้าหากได้รับการศึกษาฝึกฝนให้ใช้ภาษาพูดในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะพูดได้

- คนหูหนวกมีความสามารถในการออกเสียงได้เช่นคนปกติ

- คนหูหนวกบางคนจะเป็นคนเสียงดังในบางครั้งเนื่องจากเขาไม่ได้ยินเสียงของตนเอง

- คนหูหนวกบางคนชอบดนตรี สะสมแผ่นเสียง มีความสามารถฟังวิทยุได้

- คนหูหนวกบางคนใช้เครื่องช่วยฟังแล้วได้ยินเสียงมากขึ้น เข้าใจคำพูดได้ดีขึ้น แต่ไม่สามารถได้ยินเสียงเหมือนคนปกติ

- คนหูหนวกหลายคนเป็นนายช่าง บางคนมีร้านค้าและเป็นเจ้าของธุรกิจ เป็นผู้บริหารธุรกิจหลายแห่ง

- คนหูหนวกไม่แตกต่างจากคนปกติ มีการดำรงชีวิตตามปกติเหมือนคนปกติ

ความบกพร่องทางการมองเห็น (Visual Impairment)

ความบกพร่องทางการมองเห็นมีหลายลักษณะและหลายระดับ บางคนมีสายตามืดสนิทไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง บางคนเห็นวัตถุใกล้ๆ บางคนเห็นเฉพาะตรงหน้า แต่ด้านข้างๆ มองไม่เห็น บางคนเห็นภาพซ้อนกัน

สมาคมจักษุแพทย์แห่งประเทศไทย ได้วางหลักเกณฑ์การแบ่งความบกพร่องทางการมองเห็น โดยถือเอาตาข้างที่ดีกว่าที่แก้ไขแล้วเป็นหลัก และได้แบ่งประเภทไว้ดังนี้

1. **การเห็นเลือนราง** หมายถึง การที่สายตามีการเห็นดีที่สุดเมื่อใช้แว่นโดยไม่รวมเครื่องช่วยสายตาพิเศษ มีการมองเห็นอย่างน้อย 6/18 ลงไปจนถึง 3/60 หรือมีลานสายตาโดยเฉลี่ยแคบกว่า 30 องศา ลงไปถึง 10 องศา

2. **ตาบอด** หมายถึง การมีสายตาเมื่อใช้แว่นธรรมดา น้อยกว่า 3/60 ลงมาจนถึงบอดสนิท หรือมีลานสายตาโดยเฉลี่ยแคบกว่า 10 องศา ตาบอดยังแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ

- **ตาบอดชั้นที่ 1 หรือเริ่มบอด** หมายถึง การมีสายตาเมื่อใช้แว่นตาแล้วเห็นน้อยกว่า 3/60 ลงไปจนถึง 1/60 หรือมีลานสายตาโดยเฉลี่ยแคบกว่า 10 องศา ลงไปจนถึง 5 องศา

- **ตาบอดชั้นที่ 2 หรือตาบอดเกือบสนิท** หมายถึง บุคคลที่มีความไวของการมองเห็นเมื่อใช้แว่นตาแล้วเห็นน้อยกว่า 1/60 ลงไปจนถึงเห็นเพียงแสงสว่าง หรือมีลานสายตาโดยเฉลี่ยแคบกว่า 5 องศา ลงไปจนเกือบ 0 องศา

- **ตาบอดชั้นที่ 3 หรือบอดสนิท** หมายถึง บุคคลที่ไม่สามารถมองเห็นแม้แต่แสงสว่าง

ลักษณะจิตใจและพฤติกรรม

1. พัฒนาการทางภาษา ส่วนมากมักมีความเชื่อว่าเด็กมีความบกพร่องด้านการมองเห็นไม่มีปัญหาในการเรียนรู้เนื่องจากการเรียนรู้ภาษาพูดอาศัยการได้ยินมากกว่าการมองเห็น แต่อย่างไรก็ตาม พัฒนาการทางภาษาในช่วงวัยเด็กมีข้อจำกัดเนื่องจากขาดประสบการณ์ในการมองเห็น เพราะเด็กๆ มักใช้สายตาในการติดต่อเกี่ยวข้องกับผู้คนหรือวัตถุสิ่งของ

2. ความสามารถทางด้านสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องในการมองเห็นไม่ค่อยมีผลกระทบในเรื่องนี้เท่าไรนัก

3. ความสามารถในการเข้าใจ คนที่ตามองไม่เห็นจะรับข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ จากการได้ยินและการสัมผัส ดังนั้นคนตาบอดจึงมักพูดว่า เขามองเห็นจากนิ้ว การรับรู้ด้านการสัมผัสที่ดีก็เปรียบเสมือนการรับรู้ด้านการมองเห็นที่ดี เด็กที่ตาบอดตั้งแต่กำเนิดจะพัฒนาความรู้สึกสัมผัสที่ดีขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งทำให้เด็กเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้มากกว่าเด็กที่ตาบอดภายหลัง เด็กที่ตาบอดสนิทก็จะพัฒนาความรู้สึกด้านการสัมผัสเพื่อการเรียนรู้ดีกว่าเด็กที่มีการมองเห็นอยู่บ้าง

4. ความสามารถในการเคลื่อนไหว คนที่มีความบกพร่องด้านการมองเห็น แต่หากสามารถไปไหนมาไหนได้นับว่าประสบความสำเร็จในการปรับตัว ดังนั้นความสามารถนี้จึงมีความสำคัญมากทักษะในการไปไหนมาไหนได้ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะเข้าใจมิติสัมพันธ์ วิธีหนึ่งที่คนตาบอดใช้ในการทำความเข้าใจ คือ การลำดับเส้นทางเพื่อจะไปหรือทำแผนที่ที่จะไปว่าผ่านอะไรบ้าง อีกวิธีหนึ่งเรียกว่า Cognitive mapping เป็นวิธีการที่ค่อนข้างยืดหยุ่นเพราะไม่ลำดับขั้นตอน แต่คนตาบอดก็รู้ว่าที่ ๆ เขาจะไปนั้น ไปได้อย่างไร คนที่พอมองเห็นอยู่บ้างและคนที่ตาบอดภายหลังมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกคับข้องใจจากการสูญเสียการมองเห็นและไม่ค่อยมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวไปไหนมาไหน

ความสามารถของคนตาบอดอีกอย่างหนึ่งก็คือ เมื่อมีสิ่งกีดขวางอยู่ข้างหน้า คนตาบอดมักทราบเมื่อเดินไปถึง ความสามารถนี้เรียกว่า Obstacle sense ซึ่งโดยทั่วไปก็ยากที่จะอธิบายได้ แต่ในการทดลองทำให้ทราบว่า คนตาบอดมีการรับรู้ด้านการได้ยินที่ไวมาก สามารถแยกแยะระดับเสียงความถี่สูงที่ดังสะท้อนกลับมา เมื่อคนตาบอดเดินไปพบกับสิ่งกีดขวาง ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า Double effect อย่างไรก็ตามหากมีเสียงต่างๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย ความรู้สึกที่ว่าสิ่งกีดขวางอยู่ข้างหน้าก็ไม่เกิดขึ้น

5. ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นมักไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องนี้

6. การปรับตัวทางสังคม โดยทั่วไปแล้ว ปัญหาด้านการปรับตัวของคนที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นไม่ได้เกิดจากปัญหาบุคลิกภาพอันเนื่องมาจากตาบอด แต่เกิดจากปฏิกริยาที่ไม่เหมาะสมของบุคคลอื่นที่มีต่อคนตาบอด

การที่ไม่คุ้นเคยกับคนตาบอดเป็นเหตุให้คนเรามีปฏิกริยาต่างๆ ที่ไม่เหมาะสม เพราะเราไม่ได้ฝึกปฏิกริยาโต้ตอบกับคนตาบอดเหมือนกับการฝึกการมีปฏิสัมพันธ์กับคนสายตาดปกติ ดังนั้นทักษะทางสังคมของคนสายตาดปกติที่ใช้กับคนตาบอดจึงเป็นเรื่องยาก ยกตัวอย่างเช่น การยิ้ม โดยทั่วไปเมื่อเราเห็นคนยิ้มมา เราก็ก็นยิ้มไป เป็นการสร้างสัมพันธ์ขึ้นมาด้วยการยิ้มจึงไม่ใช่เรื่องยากสำหรับคน

สายตาปกติและคนเรายืมโดยไม่รู้สึกว่าต้องพยายาม แต่สำหรับคนสายตาคบพร่อง การยืมเป็นเรื่องยากเพราะเขามองไม่เห็น ฉะนั้นจึงไม่สามารถใช้การยืมสร้างความสัมพันธ์ เมื่อคนตาบอดยืมจึงดูไม่เป็นธรรมชาติ ดูเหมือนเสแสร้ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนตาบอดมองไม่เห็นการที่คนอื่นยืมให้นั่นเป็นการสร้างความสัมพันธ์

นอกจากนั้นคนสายตาดียังมีการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง สีหน้า การเคลื่อนไหวของร่างกาย ในการบ่งบอกถึงความรู้สึกของตัวเองในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่คนตาบอดไม่มีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนี้ แต่ไม่ได้หมายความว่าคนตาบอดปรับตัวทางสังคมไม่ดี การที่คนตาดีกับคนตาบอดจะมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การเริ่มต้นที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ปัญหาในการสื่อสารก็จะหมดไป

สิ่งสำคัญในการสื่อสารกับคนตาบอดอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ ไม่ควรยกตัวอย่างที่ทำให้คนตาบอดรู้สึกอึดอัดใจ เช่น ให้เลือกเส้นระหว่างสีเหลืองกับสีเขียว ในการสื่อสารกับคนตาบอดนั้นคนตาดีควรฝึกทักษะการพูดทางโทรศัพท์ซึ่งผู้พูดทั้งสองคนไม่เห็นหน้ากันแต่สามารถสื่อสารกันได้โดยไม่มีปัญหา และถึงแม้ว่าจะไม่เห็นหน้ากันในการพูดโทรศัพท์แต่ผู้พูดก็สามารถใช้ภาษาตลอดจนน้ำเสียงในการสื่อสารกันได้ เทคนิคเหล่านี้เราสามารถนำมาใช้ในการสร้างสัมพันธภาพกับคนที่มีความบกพร่องในการมองเห็นได้

ปัญหาอุปสรรคอีกอย่างหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของคนที่มีความบกพร่องในการมองเห็นก็คือ การแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ เช่น การโยกตัว ขยับตา ขยับนิ้วมือ แสยะหน้า เป็นต้นพฤติกรรมลักษณะนี้คนทั่วไปมักเชื่อกันว่า เป็นอาการของคนตาบอด แต่อย่างไรก็ตาม เด็กบางกลุ่มก็อาจมีอาการเหล่านี้ได้ เช่น เด็กตาดีที่มีอาการความบกพร่องทางสติปัญญารุนแรง หรือเด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์หรือพฤติกรรม

สาเหตุที่คนตาบอดมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ ในลักษณะนี้ส่วนใหญ่ อธิบายว่าเป็นอาการที่กระทำเพื่อเป็นการกระตุ้นตัวเอง เพราะคนที่มีความบกพร่องด้านการมองเห็นมักไม่ค่อยได้รับสิ่งเร้าต่าง ๆ จากการมองเห็น (การมองเห็นเป็นระบบการรับข้อมูลหรือสิ่งเร้า ๆ มากมายซึ่งเป็นการกระตุ้นความคิด) นอกจากนั้นการถูกโดดเดี่ยวทางสังคมก็เป็นเหตุให้คนตาบอดกระตุ้นตัวเองโดยการแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ ได้

พฤติกรรมซ้ำ ๆ เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตั้งแต่เด็กมีอายุน้อยจึงเป็นพฤติกรรมที่ยากในการแก้ไข (พฤติกรรมขยับตาและการโยกตัวเกิดขึ้นมากที่สุด)มีการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขพฤติกรรมเหล่านี้ในเด็กอายุ 11 ปี แล้วสามารถแก้ไขได้ นั่นคือ จับให้เด็กวางมือไว้ที่แก้มหรือคางเมื่อเด็กสั่นหัว

ความบกพร่องทางด้านร่างกาย (Physical Disabilities)

เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายอาจมีอาการความบกพร่องทางด้านสติปัญญา มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ มีความบกพร่องทางด้านอารมณ์หรือพฤติกรรม มีความบกพร่องด้านการติดต่อสื่อสาร หรืออาจเป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาดเป็นพิเศษก็ได้ ความบกพร่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นสามารถเกิดได้ในลักษณะที่มีความซ้ำซ้อนกัน ส่วนเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายนั้นมักมีอุปสรรคทางร่างกาย ความเจ็บไข้ได้ป่วย ลักษณะการรักษาพยาบาลทำให้เกิดปัญหาในการไปโรงเรียนเพราะเด็กอาจต้องมีอุปกรณ์ช่วยเหลือตัวเองหลายอย่างด้วยกัน หรืออาจต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ

ความบกพร่องทางร่างกายค่อนข้างมีความหลากหลายมาก เด็กอาจมีความบกพร่องตั้งแต่เกิด หรือเกิดความบกพร่องภายหลังจากการได้รับอุบัติเหตุหรือได้รับเชื้อโรค ความบกพร่องบางอย่างอาจมีเพียงเล็กน้อย ในขณะที่บางอย่างก็รุนแรงและมีอาการมากขึ้น ๆ จนกระทั่งไร้ความสามารถโดยสิ้นเชิงและเสียชีวิตในขณะที่ยังอายุไม่มาก

ความบกพร่องทางร่างกายมีมากมายหลายอย่าง แต่สามารถแบ่งกลุ่มความบกพร่องอันเนื่องมาจากปัจจัยที่ทำให้เกิดความบกพร่องทางร่างกายเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. ความบกพร่องทางร่างกายอันเนื่องมาจากความบกพร่องของระบบประสาท (Neurological impairment)
2. ความบกพร่องทางร่างกายอันเนื่องมาจากระบบกล้ามเนื้อ-กระดูก (Musculoskeletal conditions)
3. ความบกพร่องทางร่างกายอันเนื่องมาจากการได้รับปัจจัยบางอย่างตั้งแต่อยู่ในครรภ์และเกิดความบกพร่องตั้งแต่เกิด (Congenital Malformations)
4. ความบกพร่องทางร่างกายอันเนื่องมาจากการได้รับอุบัติเหตุ และอื่น ๆ เช่น การถูกทารุณกรรม การถูกทอดทิ้ง

ความบกพร่องทางร่างกายอันเนื่องมาจากระบบประสาท

ความบกพร่องของระบบประสาทเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความบกพร่องทางร่างกายหลายอย่างหลายลักษณะ ความบกพร่องนี้เกิดจากระบบประสาทส่วนกลาง (สมองและไขสันหลัง) ความบกพร่องที่เกิดขึ้นที่สมองอาจเล็กน้อยจนไม่สามารถตรวจวัดได้จนกระทั่งรุนแรงทำให้เด็กเกิดความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอย่างชัดเจน เด็กที่สมองถูกทำลายแสดงอาการออกมาหลายรูปแบบ สาเหตุที่ระบบประสาทถูกทำลายหรือเกิดความบกพร่องในการทำหน้าที่ มีหลายสาเหตุ เช่น การติดเชื้อ สมองได้รับออกซิเจนไม่เพียงพอ การได้รับสารพิษ การได้รับสิ่งที่เป็อันตรายตั้งแต่อยู่ใน

ครรภ์ หรือการได้รับอุบัติเหตุ เด็กที่เป็นโพลิโอก็เนื่องจากเชื้อโพลิโอทำลายเซลล์ประสาทในสมองหรือไขสันหลัง เด็กจะเกิดอาการอัมพาตหรือกล้ามเนื้ออ่อนแรง

ความบกพร่องของระบบประสาทมีหลายประเภทด้วยกัน เช่น

1. Cerebral Palsy (CP) คือ อาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงหรือเป็นอัมพาต ทำให้เคลื่อนไหวกล้ามเนื้อที่อ่อนแรงได้ลำบาก หรือเคลื่อนไหวไม่ได้ CP แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ อาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงหรืออัมพาตครึ่งซีก, อาการกล้ามเนื้อแขน-ขาอ่อนแรงหรืออัมพาต แต่ขามีอาการมากกว่าแขน, อาการกล้ามเนื้อแขน-ขาอ่อนแรงหรืออัมพาต, อาการกล้ามเนื้อขาอ่อนแรงหรือเป็นอัมพาตทั้งหมดเกิดจากสมองถูกทำลาย

ภาวะทางอารมณ์และระดับกิจกรรมอาจมีผลกระทบต่ออาการเคลื่อนไหวของเด็ก ความผิดปกติจะยิ่งปรากฏชัดขึ้นเมื่อเด็กเผชิญกับสภาพกดดัน แม้จะไม่มีวิธีการรักษา CP ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม แต่ในปัจจุบันก็มีวิธีการบำบัดโดยวิธีการผ่าตัดทำให้เด็กควบคุมกล้ามเนื้อได้ดีขึ้น

2. Spina Bifida เป็นความผิดปกติที่เกิดขึ้นที่บริเวณกระดูกสันหลังและเกิดขึ้นในช่วงระยะพัฒนาการภายในครรภ์ระยะที่ 3 ความผิดปกติดังกล่าวทำให้กระดูกสันหลังปิดไม่สนิทเป็นเหตุให้เซลล์ประสาทถูกทำลายกลายเป็นอัมพาตหรือไม่มีความรู้สึกบริเวณที่ผิดปกติ ส่วนของร่างกายที่เป็นอัมพาตได้แก่ ขา ทวารหนัก กระเพาะปัสสาวะ ทั้งนี้เพราะกระแสประสาทไม่สามารถเดินทางไปถึง ความผิดปกตินี้สามารถรักษาได้โดยการผ่าตัดปิดช่องว่างนี้ตั้งแต่ในวัยทารก

เด็กกลุ่มนี้จะมีอาการอัมพาตอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกระดูกสันหลังส่วนบนหรือส่วนล่างที่มีปัญหา ดังนั้นเด็กบางคนก็เดินได้ เด็กบางคนต้องใส่ชาร์ตเหล็ก เด็กบางคนต้องนั่งรถเข็น เด็กบางคนอาจจะมีอาการเฉียบพลันและต้องเข้ารับการผ่าตัดหรือรักษาอาการติดเชื้อในโรงพยาบาล ฉะนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูจึงควรทราบผลที่ตามมาจากการที่เด็กมีอาการ Spina Bifida ดังนี้ คือ

- เด็กในกลุ่มอาการ Spina Bifida มักมีอาการศีรษะโต คือ มีน้ำอยู่ในกะโหลก ศีรษะทำให้มีผลต่อสมาธิ ความบกพร่องในการเรียนรู้ หรือความบกพร่องทางสติปัญญา(ปัญญาอ่อน) นอกจากนั้นอาจเกิดการติดเชื้อในสมองหรือกระดูกสันหลัง
- การที่เซลล์ประสาทถูกทำลายในกระดูกสันหลัง เด็กกลุ่มนี้จึงมีโอกาสกระดูกหัก
- การที่ไม่มีความรู้สึกบริเวณผิวหนังบางส่วนทำให้เด็กมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดผิวหนังไหม้ การเกิดแผล ดังนั้นจึงควรให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่หลีกเลี่ยงโอกาสการเกิดอุบัติเหตุ
- นอกจากนั้นเด็กยังมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้มิติสัมพันธ์ การรับรู้เกี่ยวกับทิศทางและระยะทาง การจัดการด้านทักษะและกล้ามเนื้อ และการรับรู้เกี่ยวกับสภาพร่างกาย เด็กบางคนอาจไม่สามารถควบคุมระบบขับถ่ายได้

3. **โรคลมชักหรืออาการลมบ้าหมู** เป็นอาการที่เกิดจากความผิดปกติของกระแสไฟฟ้าในเซลล์สมองและแผ่ไปยังเซลล์ข้างเคียงทำให้สูญเสียสติสัมปชัญญะ มีการเคลื่อนไหวผิดปกติ ความบกพร่องที่เกิดขึ้นจะเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบริเวณเซลล์ที่มีกระแสไฟฟ้าผิดปกติแล้วแผ่ขยายความผิดปกติไปเล็กน้อยเพียงใด

อาการลมบ้าหมูมีทั้งอาการรุนแรง เป็นอาการที่ทำให้หมดสติ กล้ามเนื้อชักกระตุก เกร็ง สั่น ส่วนอีกลักษณะหนึ่งเป็นอาการที่คนหมดสติในระยะเวลานั้น ๆ เพียง 30 วินาที หรืออาจมีอาการหยุดค้างการทำกิจกรรมไปชั่วขณะ

ความบกพร่องทางร่างกายอันเนื่องมาจากระบบกล้ามเนื้อ-กระดูก

ความบกพร่องประเภทนี้เด็กจะมีปัญหาด้านการเคลื่อนไหวแม้ว่าระบบประสาทจะปกติ ความบกพร่องนี้อาจเกิดจากการติดเชื้อมัดกล้ามเนื้อหรือกระดูก พันธุกรรม อุบัติเหตุ ความบกพร่องทางร่างกายกลุ่มนี้มีด้วยกัน 2 กลุ่ม ได้แก่ อาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงและกล้ามเนื้อสลายตัวซึ่งอาจเกิดจากเซลล์ประสาทเสื่อมหรืออาจไม่ใช่ แต่มีอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงและเป็นพันธุกรรมเรียกว่า Dystrophy ซึ่งมักเป็นกับเพศชายเท่านั้นเด็กที่เกิดมามากไม่มีความผิดปกติใดๆ มีพัฒนาการต่างๆ เป็นไปตามวัยจนกระทั่งช่วงวัยรุ่นตอนต้น เด็กจะมีอาการกล้ามเนื้อฝ่อไปเรื่อยๆ ตั้งแต่ไหลลงมา จนในที่สุดไม่สามารถใช้การกล้ามเนื้อต่างๆ ได้เลย อีกกลุ่มหนึ่งได้แก่อาการโรคไขข้ออักเสบตั้งแต่เด็ก เด็กจะมีอาการเจ็บปวดบริเวณข้อ และมีการทำลายเข่ารอบๆ ข้อต่อ ทำให้ช่องว่างระหว่างกระดูกเริ่มเล็กลง ดังนั้นเมื่อมีการเคลื่อนไหวจึงเจ็บปวดเพราะมีการเสียดสีกับกระดูกโดยไม่มีกันชน เด็กมักไม่ค่อยยอมเคลื่อนไหวเพราะเจ็บปวด

นอกจากนั้นยังมีความผิดปกติของกล้ามเนื้อและกระดูกในลักษณะต่างๆ อีก คือเท้าแปรเท้า ปุก กระดูกสันหลังคด ขาโก่ง กระดูกติดเชื้อมัดที่เรีย กกล้ามเนื้อแขนขาลีบหรืออ่อนแรงกว่าปกติ กระดูกมีรูปร่างผิดปกติและหักง่าย

ความบกพร่องของร่างกายอันเนื่องมาจากการได้รับปัจจัยบางอย่างตั้งแต่อยู่ในครรภ์และเกิด ความบกพร่องตั้งแต่เกิด

ความบกพร่องบางอย่างไม่สามารถสังเกตเห็นได้เมื่อคลอด แต่ปรากฏขึ้นภายในขวบปีแรก ความบกพร่องทางร่างกายมีมากมายหลากหลาย เช่น ความบกพร่องที่เกิดขึ้นที่หัวใจ หลอดเลือด ซึ่งต้องแก้ไขด้วยการผ่าตัดทำให้เด็กสามารถกลับมาทำกิจกรรมปกติได้ ความบกพร่องบางอย่างเกิดที่

ร่างกายภายนอก เช่น เท้าไม่เท่ากัน แขนด้วน ฯลฯ ความบกพร่องบางอย่างเกิดที่สมอง เช่น (fetal alcohol syndrome)

ความบกพร่องทางร่างกายอันเนื่องจากอุบัติเหตุและเงื่อนไขอื่น ๆ

อุบัติเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น รถชน ตกจากที่สูง ถูกไฟไหม้ ได้รับสารพิษ ล้วนทำให้เกิดความไร้ความสามารถได้ทั้งสิ้น ซึ่งมีตั้งแต่เล็กน้อยถึงรุนแรง นอกจากนี้ยังมีความเจ็บไข้ได้ป่วยอีกหลายอย่าง เช่น หอบหืด เบาหวาน โรคไต มะเร็ง เอ็ดส์ หรือการตั้งครรภ์ในวัยเรียน ซึ่งทำให้เด็กบางคนไม่สามารถเรียนหนังสือได้ตามปกติ ทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่จัดอยู่ในกลุ่มเด็กพิเศษที่ต้องจัดการเรียนให้แก่เด็กทั้งสิ้น ตลอดจนครูก็ต้องเข้าใจสภาพความเจ็บไข้ได้ป่วยของเด็ก โดยไม่สร้างความกดดันให้แก่เด็กโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

เด็กที่ถูกทารุณกรรมและถูกทอดทิ้ง เด็กกลุ่มนี้ถือว่าเป็นเด็กกลุ่มพิเศษเช่นกันเพราะพ่อแม่หรือผู้อุปถัมภ์เลี้ยงดูเด็กในลักษณะที่เรียกว่า “เป็นการทารุณกรรมเด็ก” นั้น จากการศึกษาพบว่า เด็กมีบาดแผลต่าง ๆ หลากหลาย เช่น แขนหัก ขาหัก เนื้อตัวฟกช้ำดำเขียว ถูกบุหรือจี้ตามร่างกายบ้าง หรือถูกข่มขืนบ้าง ฯลฯ การทารุณกรรมกับเด็กนั้นมีตั้งแต่เด็กทารกจนถึงวัยรุ่น ผลจากการถูกระงับทารุณกรรมนี้ ทำให้เด็กบางคนระบบประสาทถูกทำลายอย่างถาวร ใบหน้าเสียโฉม โครงสร้างกระดูกผิดปกติ ตาบอด หรือเสียชีวิต นอกจากนั้นยังส่งผลกระทบต่อปัญหาของจิตใจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เด็กบางคนต้องได้รับการบำบัดทางจิตใจเป็นระยะเวลายาวนาน ครูควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กกลุ่มนี้เพื่อจะได้จัดการศึกษาให้กับเด็กได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนช่วยฟื้นฟูสภาพจิตใจของเด็ก ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูทุกคนที่จะต้องสังเกตอาการหรือพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของเด็กเมื่อเด็กถูกทารุณกรรม หรือถูกทอดทิ้งจากผู้ปกครอง เพื่อหาทางช่วยเหลือเด็กได้อย่างทันท่วงที

เด็กปัญญาเลิศ (GIFTEDNESS)

เด็กปัญญาเลิศได้แก่ เด็กซึ่งผู้เชี่ยวชาญในวงการเกี่ยวข้องได้ รับรองแล้วว่า เป็นเด็กที่มีความสามารถเป็นยอดเยี่ยม เป็นที่ประจักษ์ เป็นผู้ต้องการแผนการศึกษาพิเศษและบริการ ซึ่งนอกเหนือจากเด็กปกติสามัญ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ทำประโยชน์ให้แก่ตัวเองและสังคม เด็กที่มีความสามารถเป็นเยี่ยมเหล่านี้ ได้แก่ เด็กที่มีผลงานหรือความสำเร็จสูงและ/หรือ มีความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรือแววในด้านต่างๆ ด้านใดด้านหนึ่ง (หรือรวมกันหลายด้าน) ดังต่อไปนี้

- ภูมิปัญญาทั่วไป
- ความถนัดในการเรียนทางใดทางหนึ่ง
- ความคิดอ่านทางสร้างสรรค์ในด้านที่เป็นประโยชน์
- ความสามารถในการเป็นผู้นำ
- ความสามารถในทางศิลปะและดนตรี
- ความถนัดทางกล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส

ความสามารถทางสติปัญญาหรือภูมิปัญญาทั่ว ๆ ไป หมายถึง ความสามารถในการเรียนวิชาสามัญทั่วไป หมายถึง เซวน์ ไหวพริบ การใช้ความคิดในระดับ สูง รวมทั้งการให้เหตุผลและความสามารถในการแก้ปัญหาทั่วไปด้วย

ความถนัดในการเรียนทางใดทางหนึ่ง หมายถึง ความสามารถและความสนใจพิเศษในทางวิชาสามัญทางใดทางหนึ่ง

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบด้วยความสามารถหลายด้าน เช่น ความสามารถในการหาคำตอบได้หลายคำตอบ ความคิดอ่านที่ไม่ซ้ำแบบใคร ความคิดอ่านที่กว้างขวางแตกแยกเป็นหลายแนว ความสามารถในการเก็บและแจกแจงรายละเอียดได้ คนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ย่อมแก้ปัญหาได้ดีได้หลายวิธี ไม่ซ้ำแบบใคร สามารถประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ได้

ความสามารถในการเป็นผู้นำ หมายถึงความสามารถนำคนในกลุ่มให้ยอมรับและนับถือให้จิตใจโน้มเอียงหรือคล้อยตามความคิดที่วางไว้ด้วยการกระทำ หลักการ อุดมคติ และวาทศิลป์ สามารถปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ชั้นวิกฤติ สามารถประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สามารถปรับตัวเองเข้ากับความเปลี่ยนแปลงได้ทุกสถานการณ์ และมีความรับผิดชอบสูง

ความสามารถในทางศิลปะดนตรี หมายถึง ความสามารถในทางนาฏศิลป์ ดนตรี การละครและศิลปะการแสดงแขนงอื่น ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม การประพันธ์และอื่นๆ

ความถนัดในทางใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส ได้แก่ ความสามารถทางกีฬา ความสามารถทางหัตถกรรมและทางเครื่องยนต์กลไกต่าง ๆ

ลอยด์ ดันน์ (Lloyd Dunn) ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสามารถของเด็กปัญญาเลิศไว้ดังนี้

1. ความสามารถนั้นต้องพิเศษถึงขนาดที่สร้างผลงานอันอำนวยประโยชน์อย่างยิ่งยืนแก่สังคม

2. ความสามารถนั้นต้องอยู่ในระดับเหนือเกณฑ์ปกติจนกระทั่งต้องจัดแผนการศึกษาพิเศษ เพื่อตอบสนองความสามารถนั้นให้พัฒนาได้อย่างบริบูรณ์

ลักษณะนิสัยเด็กปัญญาเลิศ

- ใช้ศัพท์สูงเกินวัย
- มีตาแหลมคมรู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ ได้ถี่ถ้วนและมีความอยากรู้อยากเห็น
- สามารถจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย
- มีสมาธิดีเยี่ยม
- มีความสนใจอันกว้างขวางและลึกซึ้ง
- มีความสามารถที่จะเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนพิสดาร
- มีทักษะสูงในการแยกแยะแฉกแจงและมีความโน้มเอียงที่จะเข้มงวดกวดขันกับ

ตนเอง

- มีความคิดอ่านนอกกระเปียบแบบแผนชอบคิดอะไรเล่นสนุกชอบคิดทำอะไรอย่างอิสระมีประสาทความรู้สึกนึกคิดลึกซึ้ง
- มีความสามารถที่จะอ่านหนังสือในระดับเดียวกับเด็กที่เรียนสูงได้กว่า 2 ชั้นเรียน

เป็นอย่างน้อย

- มีความถนัดและสนใจเป็นพิเศษ